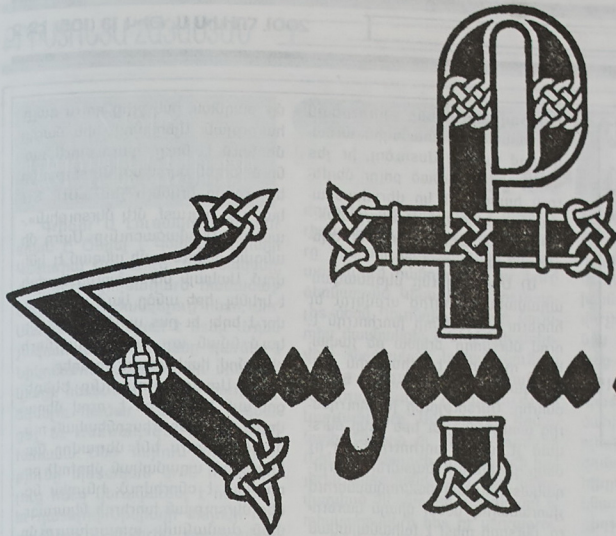

Երեսնամյա այսպիսին

ՄԱՅՐ ԱՐԹՈՐ ՍՈՒՐԲ ԷԶՍԻԱՆԻ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԱԿԱՆԱԴՐԱԹԵՐԹ

ՄԱՍԼՈՒ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Գարեգին Բ կաթողիկոսն ընդունեց Եվրախորհրդի նախարարների խորհրդի վերահսկման «Ազոյի խմբի» լուսավորականությունը

Հուլիսի 3-ին Ն. Ս. Օ. Ս. Ս. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ընդունեց Եվրախորհրդի նախարարների խորհրդի վերահսկման «Ազոյի խմբի» լուսավորականությունը։

Մեծարժեք խորհրդի ազատությանը եւ համադաստիստն օրենքներին, եկեղեցի-դեղություն հարաբերություններին, մասնա-դաստի վերացման խնդրին առնչվող հար-ցեր։

Նորին Սրբությունն ուղարկությանը նշեց, որ անվտանգության հաստատվելիս ի վեր Հայաստանն ընթանում է ժողովրդավարության ուղիով եւ միաժամանակ փա-ս-

սեց այն դժվարությունները, որոնց հանդի-րում է Հայաստանյայց Առաքելական եկե-ղեցին իր գործունեության ընթացքում՝ դե-ռես անկասար օրենսդրական դաշտի հե-տեւանով։ Մասնավորապես Վեհափառ հայրապետին իր մասնագիտությունը հայտնեց Հայաստան ներքալանցած զանազան ա-ղանդների առնչությամբ, որոնք անհար-բեւ հայ ժողովրդի հոգեւոր կերտվածքին եւ ավանդույթներին։

Վեհափառ հայրապետը հույս հայտնեց, որ օրենսդրական դաշտի ծավալման հե-տեւանով իրավականորեն կհասկնացվի Հայ Առաքելական եկեղեցու դերը հասարակա-կան արդի կյանքում։

Վեհափառ հայրապետն այցելեց պրոկտուրոգիայի գիտահետազոտական ինստիտուտ Հիվանդանոցը կգործի Սբ. Էջմիածնի սնորհության ներքին

Հուլիսի 6-ին Ն. Ս. Օ. Ս. Ս. Գարեգին Բ Ամենայն Հա-յոց կաթողիկոսն այցելեց Ե-րեւանի Նազարովի անվան
դոկտորական գիտահետազո-սական ինստիտուտ։

Սեկ ճարի առաջ ինստի-տուտը սեփականաւորել էր Հայկական բարեգործական
ընդհանուր միությունը։ Վե-

գործելու է եկեղեցու բարեխ-նամ հովանու ներքին։

Ինստիտուտի գլխավոր սնո-րեն Գաբրիել Սամբուլյանը
Վեհափառ հայրապետին ման-րամանորեն ներկայացրեց հի-վանդանոցի ներկայիս վիճա-կը եւ բուժօգտակար կամ ուղ-ղությունները։ Պր. Սամբուլ-յանի հաղորդմամբ սեփա-

հան 130 հիվանդ։ Բուժօգտա-սարկուն իրականացվելու է
ինչպես վնասողի, այնպես էլ
դեղատեսչության հիմունքներով
Հեռագրային նախատեսվում է
նաեւ սեղծել հասուկ ֆունդ
անվճար բուժօգտակարուն
ընդլայնելու նպատակով։

Հիվանդանոցի սնորհի
ուղեկցությամբ Վեհափառ

Գարեգին Բ կաթողիկոսն ընդունեց գերմանացի բարերար Գերհարդ Մայերին

Հուլիսի 4-ին Ն. Ս. Օ. Ս. Ս. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ընդունեց գերմանացի հումանիստ եւ բարերար Գե-րհարդ Մայերին։

Գերմանացի մեծ բարերար Սոփիակի երկրաւորից ի վեր բազմաթիվ բարեգոր-ծական ծրագրեր է իրականացրել Հայաս-տանում, օժանդակել «Սոփիակ» փրկարա-րական ջոկաթի ստեղծմանը։

Հանդիպման ընթացքում Պր. Մայերը Վե-հափառ հայրապետին լուսնեց բարեգործա-կան իր նոր ծնունդների մասին, որոնք իրա-կանացի են ի հայաստանի ծերերի համար։

Նորին Սրբությունն իր գնահատանքը հայտնեց Պր. Մայերին՝ նշելով, որ գերմա-նական բարի կամեցողությամբ ծանոթ է դեռեւս Գերմանիայում անցկացրած հոգե-ւոր ծառայության ճարհներին։

Վեհափառ հայրապետն ընդունեց Սոնրեալի ֆաղափառեցին

Հուլիսի 5-ին Ն. Ս. Օ. Ս. Ս. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ընդունեց Սոնրեալի ֆաղափառեց Պիեռ Բուրգին եւ նրա գլխավորած լուսնեց լուսնեց, որ Հայաստան են ժամանել երեւանի հովաքա-րեցի հետ «Բարեկամության» համաձայ-նագիր կնքելու նպատակով։

Վեհափառ հայրապետը, ողջունելով հյուրերին, իր ուղարկությունը հայտնեց եր-կու ֆաղափառների միջեւ հաստատված ջեւր հարաբերությունների համար, որի զորաց-ման գործում իր նպաստն ունի նաեւ կա-նադաիսայ համայնքը։

Նորին Սրբությունը ջերմորեն հիւսաս-կեց նաեւ ճայիսի կասարած իրավաբա-նական իր անդամիկ այցը Կանադա, որի ընթացքում արդեն իսկ առիթ է ունեցել
հաղորդակցվելու Պր. Բուրգի հետ՝ ծնուն-դով նրա մեջ ազնիվ քրիստոնյայի եւ մեծ
հայաւերի։

Պր. Բուրգը, իր սերն ու համակրանքն արահայտելով հայ ժողովրդի հանդեպ, նշեց, որ հայերը վեհության եւ հոգաւոր-ական բազում օրինակներ են զվել մա-րումներով ի իրենց ողորդության ընթաց-քում։ Նա նշեց նաեւ, որ Հայաստան կասա-րած այցը նոր լիցի է հաղորդում իրեն մղե-լով նորանոր գործերի՝ ի ճախ հայ-կանադա-կան բարեկամության, որ առավել կամա-րողովի առաջիկա օրերին՝ Հայաստանում Կանադայի դեղափառական բացմամբ։

Հանդիպման ավարտին Պր. Բուրգը խնդրեց Ամենայն Հայոց հայրապետի օր-նությունը նշելներին կայանալիք Սոնրեալի ֆաղափառեցի նոր ընթացությունները հա-ջողելու համար։

«Չեւ հավաքեք երաւիսին է ձեր հաղ-թանակի», - հայրապետական աջը դնելով Պր. Բուրգի գլխին՝ հաջողություն մաղթեց Վեհափառ հայրապետին։

ջեր բարեգործական միու-թյունը ինստիտուտը նկիրաբ-րեց Սայր Արթուր Սր. Էջմիածնի
սնորհություններ, որի շնորհիվ
այն դարձավ առաջին հիվան-դանոցը ԱՊՀ տարածքում, որ

կանաւորումնից հետո ինստի-տուտը վերածել է բազմադո-քի վերաբրտական կլինիկա-յի։ Հիվանդանոցի 11 բաժան-մունքներում սացիոնար բու-ժում կարող է ստանալ ավելի

հայրապետը եղավ նաեւ հի-վանդանոցի արքեր բաժան-մունքներում, հիվանդասե-նյակներում ու հայրապետա-կան իր օրհնությունը զվեց
հիվանդներին։

Վեհափառ հայրապետն ընդունեց Հունաստանի փոխարտդործնախարարին

Հուլիսի 6-ին Ն. Ս. Օ. Ս. Ս. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ընդունեց Հու-նաստանի փոխարտդործնախարար Գրիգորի-ս Նիտոսիին՝ Հայաստանում Հունաստա-նի արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Պանա-յոտիս Զոգրաֆիոսի ուղեկցությամբ։

Պր. Նիտոսիը նշեց, որ Հայ եկեղեցու հորեղանքը տոնում է նաեւ հույն ժողովուրդը։ Առաջիկայում Հունաստանի փոխարտա-յին Զոգրաֆիոսը շրջանառության մեջ կդնի 1700-ամյակին նվիրված դրոշմանիշներ։

Նորին Սրբությունը, ողջունելով պա-տկաւոր հյուրին, գոհունակությամբ նշեց, որ Հայաստանի անկախացումից հետո հայ-հունական բարեկամական կապերն ամրա-պնդվում են արդեն պետական մակարդա-

կով, ինչը նպաստում է երկու երկրների գո-րացմանը։ Հայոց հայրապետն ուղարկու-թյուն հայտնեց նաեւ 1700-ամյա տոնակա-տարություններին հույն ժողովրդի մասնա-կության համար։

Մեծ հորեղանքի առիթով նախատեսվում է Կոստանդնուպոլիսի հունաց տեղագրական պատրիարքի այցը Սր. Էջմիածին։ Պր. Նիտոսիը հույն ուղղափառների եւ հունա-հայ համայնքի համար կարեւոր նկատեց երկու հոգեւոր պետերի ներկայությունը Ե-րեւանում Սր. Ռաֆայել հունական եկեղե-ցու հիմնադրի տեղադրման արարողությա-նը, որի կատարումը Հիմնադրվելու է հու-նահայ համայնքը։

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՈՒՂԵՐԶ ՍԱՐՄԱՆԱՐԻՈՒԹՅԱՆ ՕՐԿԱ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹՅԱՆ

Միտել՝ բարեղաւոր ժողովուրդը հայոց։
Սայր Արթուր Սուրբ Էջմիածնից հայրա-րական օրհնությամբ ողջունում է
մեծահաւաններն են մեր ժողովրդի գաղա-կաներին՝ Սահմանադրության օրվա ապրիլ-ին։

Հայրապետը են լեցուն աշխարհ մեր
հոգիները, քանզի հայրենի մեր հողի վրա
իրական է Հայոց անկախ դեղությունը՝
խաղաղ երազը մեր նախնից։ Սահմա-դրաւոր երազը մեր նախնից։ Սահմա-դրաւորություն ազգային մեր դեղության
վաղեւագիրն է եւ գալիքի հանդեպ մեր

վստահության երաւիքներից մեկը։
Մեր աղօթքն է, որ բարձրաւոր Աստված
անփորձաւոր դաւանաւոր Հայաստան եւ Ա-րցախ մեր աշխարհները, գորակից լինի
ստեղծագործ մեր ժողովրդին ի սփոռուս
աշխարհի եւ շնորհաւորի՝ բարձր եւ օ-րհնաւոր իր նոր կյանքի շնորհական ճա-նադարին։

Օրհնությամբ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ

ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ

ՏԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐ

Գրիգոր Ա Լուսավորչի կրսսեր
սգան է Օմկել և Կապողորդկայի
կեդիսիսա Բաղաբուն: Արիսակալեթ,
ծնողների փոխադարձ համաձայն
մուրաբան բաժանվելուց հետո, մոր
Մարթայի հետ վաճի է մեկ: Արեւն
չափաւորա Արիսակալեթ դարձել է
Նիկողմաբոս անունով մի միայնա-
կայից հետեւորդ եւ նա հորորով
ճգնելու համար ամառայն է զնա-
ցել եւ ձեռնադրվել կուսակալն
սահաւա: Մեծ Զայֆուն ճիսսնեւ-
թյունը ղեկավար կրն հռչակվե-
լուց հետն վերադարձել է հայրենի-
ք եւ դաւեւով Նիկիայի ժողովի որո-
շումները լաւիներուն արբերակից՝
ձեռնարկել է Օժիփի երթիկոպոս:
Զայոց Տրոս Գ թագավորի եւ
Ռուբին Ա Լուսավորչի համձեռնա-
րութեամբ մասնակցել է Նիկիայի

Ս. ԿՐԹԱՆԵՍ Ա ՊԱՐԹԵՎ (332-342)

Գրիգոր Ա Լուսավորչի անդրա-
կից որդին է: Ծնվել է մոտ 285 թ.
Ապաղաունկիայի Կեսարիա քաղա-
քում: Սուր Մարիամի և Միքսասիան
եղոր վաճմանելուց հետո մնացել
է դայակների խնամակալության
մեկին և չափափախ դառնալու
մեկն աշարհալիների կարգը դար-
ձել զինվորական, ամուսնացել:
Հավանաբար Սեծ Հայքի և վերադա-
ռել էրխանությունը միջևանակա-
կրոն հոչակելուց հետո իր Միքսա-
սիան եղորն հեծ, որը Նիկիայի ժողո-
վից չաճ չանցած դարձել է հոր
փոխանորդը և այնուհետև կաթո-
ղիկոս: Միքսասիայի սյամոնրույ-
նից հետո ժառանգել է կաթողիկո-
սական աթոռը: Մովսես Լուրմեա-
զին հոր կաթողիկոսության սկիզ-
բը դրել է հայոց Տրդատ Գ թագա-
վորի 54-րդ տարուց այս կողմ ի
հարթերուստը Փավստոս Բողան-
դի, որի հաղորդմամբ՝ Վրթանեսը ա-
թոռակալել է հայոց Խոսրով Կո-
ստի թագավորի գահ բարձրանա-
լուց ամենախորը հետև: Սկզբնա-
րյունների համադրությունը ցույց
է ալախ, որ նա, ամենայն հավանա-
կանությամբ, կաթողիկոս է կարգ-
վել Տրդատ Գ-ի վերջին օրերին, ե-
այր լուսանալով էլ նրա աթոռակա-
լության սկիզբը գրեթե ամենը կա-
կ է խոսով Կոստակի գահ բարձրանա-
լուց: Տրդատ Գ-ի վախճանվելու
ծամանակ նա գտնվել է Տարսնի
հայոց մեծ ու առաջին մայր եկեղե-
ցում սուրբ Հովհաննեսի վկայադա-
նում:

ժողովին, որը հնձուրյան է առել Ա. րիսախանությունն աղանդի խնդիրը: Ներկայիս ճանապարհորհն ձև կենսարիալուն հանդիպել է իր հորը ծննդաբան Կեսարիայի միտրոպոլիտն մեն Ղեմոնդիտին, որը լույսնդեմ մասնակցել է Ներկայի ժողովին: Հոռոնական կայսրությունում հայոց բազալորներն ծնական (Ֆեոդալական) իշխանության կալվածներին՝ Ամասիայի, Կոնստանյայի, Չեյայի ե Պոմոնյուրոսի (Ներկայի ժողովի որոշումների հայերն բարձունությունը մեծ աղակալված Ղեմոնդե գրությունը) ե ռիսկոլորսների հեն իր ստորագրությունը է գրել Նեմ Հայի ելեղեղանունով Ներկայի ժողովի որոշումներին: Իր հեն Հայաստան է բերել ժողովի որոշումները՝ ներկայալով իրը ե Տրյան Գ ա

Հավանաբար օգտվելով արհայի մտափոխ մտակալ լեռան գլխավորների՝ ռուրը 2000 մարդ, որոնք զրկված կիթառների են հեթանոսությունը, փորձել են նրան տալանել։ Դավադիրները մասամբ խախտվել են բազդերով կողմից, որին Փավլանսի համաձայն վրաբերող հանդիմանել է անբարո զարհի թաճառողը։ Նրանք հասել են թառառել են Աճախասի եկեղեցու մեծ թառառողը, երբ կարողինսը եկեղեցու մոտառաղ է մասնուցել։ Դավադրությունը մեզ անհայտ թառառներով տառառվել է, եւ դավադիրները, որոնց թառառից համառել է հեթանոս րմերի սերունդներ, խոստովանել են, որ եկել էին նրան տալանելու։ Հայոց մեծ իկնըցը հրամաններով ամառառությունը գտնելով։ Այնուհետեւ 2000-ի չափ դավադիրները են նրանց ընթանալուց մըրկել են կարողինսի կողմից։ Տրգաւ Գ-ի մտափոխ հեթանոս Գրիգոր Լուսավորչի թողը Վրաբնսի որդին Գրիգորիս երափկողութը, որ իրիսանությունը խառնուցը համառ գտնուց է նազքաղ բազազվորություն, Արեքինիս Սանեսան բազազվորի հրամանով տալանել է Կառողիք ծովի ափին Վաճառյալ դառանու։ Տեղ-տեղ աղաճանություններ են եկել վառի։ Ուսի հայոց նախառառները, Վրաբնս կարողինսի զլախվորությունը, ծովիի Սաւ են Հաճանից Գաղ իւխաններին ուղառել են Կոստանդնուպոլիս Կոստանդիանոս (Կոստանդին) կայսեր որդու Կոստանդ

խախն հայոց վարարաւոյս մայրախաւովն: Արեւն եկիկայի ժողովի վերառանալոց հետն նստակցել է կարօրիխոսակն իր խամորդ, իսկ հոր Գրգոր Ա Լուսավորչի յաւանդաց գաւառի Սահայր յայր վայր ճնորոյսն գնաւոց հետն, փաստեւն, գլխավորել շոյոց եկեղեցին: Համաձայնի տրամադիր Գրգոր Լուսավորչի մահից հետն Միքսակեց իովկադեցի է 7 տարի: Փալատս Բուզանդի խոսերով Միքսակեց «իր հոր գործակն է եռիխովոտս: Կից Ի քն վարդաւեռոյսն մեքոց ընթացնում, իր կյանի քոլոր տերմն մինչեւ իր Իրխոսակեց վախճանի օրը»: Միքսակեց մատաւն սարածել է Քրիստոսի խոսքը Հայաստանում կատարելով է ուղիղ ճանապարհի բերելով իրա-

սի մոտ խմբերով օգնել Խոսրով Կոստան բազավորներին գործնում: Կոստաները կայսրը շայտսան է ուղարկել Ամսիփոս գորավարին՝ հոռոնական գործերով, ինքն հայոց իսլախային է արեւսյան գնդերով, որոնց հրամանատարներն էին Ղուգադաւազ ղեկէս Սփիւհաւրը եւ Բազաւաւս սառեօր, ղաւարէն եւ Փայաշկարան խալսի, որի կուտակալ նւանակվաւ Սանաւորկը աղասարներն է հայոց բազավորի դէմ: Պառակտիչների իշխանութիւնը ենթակվել է ավարաւորութիւն:

Անդրադաժնայով կտորով Կոստյի թագավորություն և Վրանեյի իովկալաթեոթույան Տարիներին Փայլախ Բուզանդը գրել է, որ Խկուն անել ու բազանայի են իսկադաթույունը և Շեմուրյունը, մարաշառույունը և առադուրյունը, ղոգարաթույունը, առասուրյունը և գործի իսադաթույունը, ապակաթային մեծ ժառանգմունք և ապակաթաժոն բարի բարը: Իսկ այ, Խայնեթ, իր հոր և եղոր մեմ, քայնեթ լուսավորել է ու առաջնորդել, որի շնորհիվ ծաղկել են իսրավուրի ու աղադուրյունը: Վրանեթ ղոգաստանը է կտորով Կոստյի թագավորական իշխանության ուժեղացման խաղաղամանուրյունը, որի արդյունքում ղյնջաթուր են Սանալազան, Օրդուն և Բզունի նախարարական ճննը և Աղնեի թրեկաթույունը: Որանք իտուրանյան միապետ են մասսաթը:

վազանցներին, անօրեններին եւ
զազրագործներին: Հերթական կօ-
սաժեանից խիստ զայրացած՝ Չոր-
րոզ Հայիկ վերականգն Մեղեղայա-
սը, համընդհանուր նրան ճանապարհ-
հին: Ծովի գավառում, սղանել է

Եւ փախել Տափրոսի կողմերը: Արիստակեսի առակերհները նրա մարմինը բերել են Եկեղյաց գավառ եւ հողին հանձնել հորից իրեն անցած թիկ ավանում:

արժույթի ուսանին եւ մնացած մասով վերածվել են եկեղեցական հողերի՝ օրվելով Աղբիանոս եփիսկոպոսին եւ Բասենի եփիսկոպոսին:

333 p. Մեծ Հայք են ներկուծե մագրեաց Սասնեանս բազակալի զորեք, որոնք գրեթե նախ ատապաաեղե ին երկիրի ծակալ վելով Սասազ փոքր հաղաեք մնն ին Գանձափ հաղաքը Ասորաաանի սահմաններուն: Մագակալն ե Վրաքան կարողիկոսը սաիո վաճ են եղել աճաճաա կողովի գալաիի Դարուլքը բերդուն, մնննն ու ստարաոեա Վաչե Մամիկոնյանը բճանաուն ցաիեցաիել Օճաանի ճակաաանաուն: Դարակալան աճալ աճալաների բերաճուն, երբ ռազմի դաճունս ենկել ե ստարաոեա Վաչե Մամիկոնյանը, իսկ աա չանգաճ մաիաեցել հստուրի Կոսալ աճալան, Վրաքան կարողի

կոսն իր շուրջն է հավաքել երկրի նախարարներին և ռազմական ուժերը, երկի լեյտենյոյունը հանձնել Մեզալիի Կամատալային իրեն քազավորից հեռա առաջին ղազավալոր անձի, իսկ ինքը վերցնելով քազամատառց Տրաինի, գնացել է Լայսի մոտ, որը (Մուսանդրոյ) նրան գտել է բարձրացրել է Հայաստան ուղարկել Վրաստանի հետ միասին: Այդ ընթացքում Անձ Հայկ ինքնուրույն ղարակական գործը Մոտու կողման դառնալ շալսչախել են Մեզալիի Կամատալային գործին կողմից: Վրասնեց վախճանվել է Տրաին քազավորության երրորդ շարուն: Նրա մարմինը սարել են Դարձանայաջ գավառի թորաճ գյուղը և իողին հանձնել Բրիգոր մեծ հայրադոշի շիմի հարեւանայում:

Բաբկեն ՅԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
Պատմ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ԿԱԼԻՍՏՈՍ ԵՊՍ. ԴԻՈԿՂԵՏԻԱՅԻ

Սկիզբը՝ նախորդ համարում

Ս. Գրքում Աստծո խոսքն արտա-
բայովա՞ծ է մարդկային լեզվով, որի-
նքադուրո՞ւյթյան մեջ տեղ չի անվի՞ն
մշգրիտ քննադատական հարցաքննու-
թյան համար: Մեր մտածող ուղեղն
Աստծու պարհեն է, եւ մենք կարիք չու-
նենք վախենալու այն ծաղրագոյն աս-
տիճանով օգտագործելու համար, երբ
կարծում ենք Ս. Գրքը: Թե՛ն ուղույ-
թա՞տ քրիստոնյաները վտանգվելու ան-
հավատությունից արհամարհում են
Աստվածաշնչի գրքերի բնագիր, քվա-
նտիտիկի, հեղինակություն մասին ան-
վստիս գիտությունների ուսումնասիրու-
թյան արդյույրները, մենք մշտապես ու-
ղեղ ենք ստուգել այս արդյույրները
Սուրբ Ամանորուստ օրւսի հետո:

Մարդկային տարրի հետ միաժամանակ, այնուամենայնիվ, մենք մշտապես պիտի ընկալենք աստվածային ասպեկտը: Այս տեքստերը սոսկ այնպես ան-

հատ հեղինակների գործեր չեն: Ինչ որ մենք լսում ենք Ս. Գրբում, պարզապես մարդկային բառեր չեն՝ նշված ավելի կամ պակաս տաղանդով կամ ըմբռնողությամբ, այլ ամեղ է անասնոջ Ինքն ինքն հարմար: Է՛ղո՛ խոսքը, փրկու՛

ԻՆՉՊԵՍ ԿԱՐԴԱԼ
ԱՍՏՎԱ Օ ԱՇՈՒՆՉԸ

բյան հավիտենական խոսքը, ըստ Մուրթ Իգնատիոս Ամուրթյացու «առաջ եկած լուրյունից»։ Ա. Գրքին մոտենալով՝ մենք մղվում ենք ոչ թե լոկ հետաքրքրասիրությունից կամ պատմական տեղեկություններ ձեռք բերելուց, այլ՝ մասնավոր հարցադրումով. «Ինչպե՞ս կարող եմ փրկվել»։

Աստծո խոսքի հանդեպ հնազանդ
ընկալությունն ամեն ինչից վեր
նշանակում է երկու բան. զարմանք
զայսօրվա և ունենորելու վերաբերմունք:

1) Չարմանքը հեշտությամբ հագնել
վում է: Երբ կարդում ենք Ս. Գյուրք
արդյո՞ք շատ համախալ ենք գգում, ո
այն դարձել է ամբողջությամբ սովորա
կան և նույնիսկ ծանծաղիկ: Արդյո՞ք
չենք կորցրել մեր գոգնությունը ու ավել
կալիվեի գգացումը: Որքա՞ն ենք մեկ
փոխվել մեր ընթերցածով: Շարունակ
բար. կարիք ունենք սրբելու մեր ընթ
նումի ղռները և նոր աչքերով, եկելու
ոմ և հիպա՞մանք նայելու մեր առե

դրված հրաշքին՝ փրկության մասին մարդկային լեզվով արտահայտված՝ Աստծո երկնային խոսքի ամենամեղակա հրաշքին: Ինչպես Պլատոնն է նշում, «ճշմարտության սկիզբը զարմանքն է»:

Տարիներ առաջ ես մի երազ տեսա, որո դեռես պայծառներս հիշում եմ։ Ես հետ էի գնացել այն տուն, որտեղ երեխա ժամանակ երեք տարի ապրել էի՝ գիշերօրի դպրոցում։ Սկզբում ընկերս ինձ ուղեկցեց արեւն իսկ երեկապայուրյա եւ շրջանից հարազատ սեյակների միջով։ Ապա մենք մտարեք մյուս սեյակները, որոնք եւ երբեք չէի տեսել լայն, պերճաշուր եւ լուսատու։ Վերջապես մենք եկանք մոմատյայի ոսկյա, ճոզուիկ քոցկաւումով խափար մի փոքրիկ մատուռ։ Վրբաք առարփակել է, ասացի իմ ուղեկցին, որ ես այստեղ եմ, ասած ժամանակ ապրել եմ այստեղ, քայց երբեք չեմ իմացել քոյրը այս սեյակների գոտուրս մասին»։

Շարունակությունը էջ 4

ՆԵՐՍԵՍ ՄՈԿԱՅԻՆ ԵՎ ԼԻՄ ԱՆԱՊԱՏԻ ԳՊՐՈՅԸ

16-րդ դարի վերջին եւ 17-րդ դարի սկզբին հայ իրականության մեջ աստիճանաբար հաղթահարվում էր մակրոթային կյանքի տեղական անկումը, դրսևորվում էին գաղթընթիվները, որոնք զգալի չափով հետեւան էին վաճառական-անապատական կյանքի աշխուժացման: Երկրի տարբեր վայրերում հաստատվում էին վաճառական միաբանություններ, որոնք խմբված ժամանակի մասվորական գործիչները սկսեցին ու համառ աշխատանքով մոռացությունից փրկում էին ազգային մակրոթայի արժեքները, զարկ տալիս գիտության, գրականության, արվեստի եւ մանավանդ կրթության զարգացմանը: Հոգեւոր վերածնունդի եռանդուն կերպով երբեք չէր բանաստեղծ, փիլիսոփա, մանկավարժ Ներսես վարդապետ Մոկացին, որին ղազարաբեկ Լեւոն անվանել է «17-րդ դարի գրական վերածնունդի եռանդուն եւ վասակավոր ռաիփրաներից»:

Ներսես Մոկացին ծնվել է Մոկի Մակնցալ գյուղում հավանաբար 1575-ին: Մինչեւ 1602-ը նախնական գիտելիքներ ստանում է հորեղբորից Հայրապետ վարդապետից, որը Բաղեւի Ամրդու վանքի սաներից էր եւ աշակերտել էր ժամանակի նշանավոր ուսուցչապետ «Բագմատի» Բարսեղ Գավառացուն: Հետագայում Բարսեղ վարդապետին աշակերտում է նաեւ Ներսես Մոկացին՝ դառնալով նրա առաջադեմ սաներից մեկը:

Երբ սացած գիտելիքներն արդեն բավարար էին գիտնականական արժանիքները ինքնուրույն գործունեություն սկսելու համար, Մոկացին մեծ նվիրումով ձեռնամուխ է լինում ուսուցչական աշխատանքին: Դրա համար նրա անհատական աստիճանը էր սեղծվել նոր հիմնադրված Մյուսյայ մեծ անապատում, ուր նա հաստատվում է 1616-ին: Հոգեւոր-կրթական այս նոր միաբանությունը դարձել էր ժամանակի նշանավոր հոգեւորական գործիչների ու մասվորականների հավաքագրման, ուր խմբվում էր հատկապես ինքնուրույն գործունեություն կյանքը վերականգնողները:

Համեմատելով Ներսես Մոկացու գործունեությունը զգալի չափով օժանդակում է այդ ժառանգի իրագործմանը, հանգիստ մտադրություն կրողը դառնում էր «արժանի գիտություններ»:

Ներսես Մոկացին փիլիսոփայական գիտելիքների իմացությունը անմիջապես ուժեղացրեց իր արժանիքները, եւ միաբանության մի խումբ արեւելահայ գանձակները եւ հայտնում աշակերտել նրան:

Սեփականապես Ներսես

վարդապետի գործունեությունը չի սահմանափակվում միայն ուսուցչությամբ: Լինելով բանաստեղծական խառնվածի տեր անձնավորություն՝ նա ստեղծագործում է գրելով «Օրհնակ Տեր Հի-

րանություն» եւ դրանով իսկ հանդես գալիս իբրեւ 17-րդ դարի կրթական կյանքի վերանորոգման «առաջին եւ նշանավոր ներկայացուցիչներից մեկը»: Այս առումով Մոկացու հիշյալ ստեղծագործությունը, բացի սույն գեղարվեստական բնույթի գործ լինելուց, ուներ հասարակական-մասկոթային լայն ընդգրկում եւ հետադարձում էր կոնկրետ նպատակներ: Այն բովանդակում էր ժամանակի հայրենասեր եւ ազգային մեակույթի հոգեւորական ազդեցությունը մեզ աստիճանաբար անհատականացնելու համար, որ վաճառական-անապատական շարժման աշխուժացումը իրական երաշխիքներ կարող էր ստեղծել հոգեւոր-մեակույթային կյանքի վերածնունդի համար:

Ինքն, Մյուսյայ մեծ անապատում լուսատու ջախ հանդիսացավ ժամանակի հայ անձնավորականության մեջ, այն եղավ «մայր եւ ծնող ամենայն անապատաց եւ աղիք լուսաւորութեան ազգին Հայոց», գրում է Գալիլիեյիցին: Միաբանության անդամների ջանքերով վաճառական մեակույթներն ստեղծվում են Երևանում, Հովհաննավանում, Սեւան կղզում, Շամուրում եւ այլ վայրերում:

Սեփականապես առանձնացած առաջին միաբաններից մեկը Ներսես Մոկացին էր, որը Մեկիսեք Վառնեցու, Սեփանոս Շահախեցու (նրա առավել աչքի ընկած աշակերտներն էին) եւ մի քանի ուրիշ հոգեւորականների հետ 1621-ին սեղափոխվում է Վան լճի Լիմ կղզի: Այն դեռեւս հին ժամանակներից գոյություն ունեւորող կենտրոն էր, այստեղ ընդօրինակված առաջին ձեռագիրը 884 թվականին է: Հետագայ դարերում եւ մեակույթային կյանք Լիմում շարունակվում էր: Սակայն 17-րդ դարի սկզբներին Լիմի հոգեւոր հաստատությունն անուրվիճակում էր:

Ներսես Մոկացին օրջակա բնակիչների օժանդակությամբ ձեռնամուխ է լինում սր. Գեղուկ եկեղեցու վերանորոգմանը, ալե-

լացնում է հարակից շինություններ, հավաքում միաբաններ, որոնք թիվը հասնում է վաթսույն: Միաբանության գործունեությունը կազմակերպում է Մյուսյայ մեծ անապատի օրհնակով: Հոգեւոր-կրթական կարիքների համար ստեղծվում է մասենադարան:

Լիմ անապատում Ներսես Մոկացու ամենակարեւոր ձեռնարկումը բարձր ճիշդի դրոշմի հիմնադրումն էր: Կրթության իր մեջ ամփոփում էր ժամանակի երկու խոշոր հաստատությունների՝ Ամրդու վանքի եւ Մյուսյայ մեծ անապատի ձեռնարկումները: Կրթության ուսուցանվում էին տարբեր առարկաներ, սակայն այն գրագիտության իմաստասիրական թեման ուներ եւ նպատակ էր փիլիսոփայական գիտության զարգացմանն ու տարածմանը:

Ներսես Մոկացու առաջնորդությունն եւ ուսուցչապետության շարիներին Լիմի հոգեւոր-կրթական հաստատությունն արդյունք գրական, գիտական, կրթական լիարյուն կյանքով: Այստեղ դաստաստվում էին եկեղեցական տղասակույթներ, գիտնական-ուսուցիչներ, արագրվում էին ձեռագիր մատյաններ: Ընդառաջելով միաբանների խնդրանքին՝ Ներսես Մոկացին գրում է «Ողբ վասն առանձն երուսաղեմի»՝ ստեղծագործությունը, որը համարվում է «հայ միջնադարյան բանաստեղծության արժեքավոր ողբերից մեկը»: Ենթադրվում է, որ Մոկացին Լիմում է գրել նաեւ «Մամուկ մանկավարժ էի»՝ տղով սկսվող բանաստեղծությունը, ինչպէս նաեւ մի աղոթք՝ անապատականների առօրյա դեպքերի համար:

Ներսես Մոկացին վախճանվել է 1625-ին եւ թաղվել Լիմում: Իր բազմաբնույթ գործունեությանը նա նույնպես էր ժամանակի վաճառական կյանքի աշխուժացմանը, կրթամեակույթային կյանքի զարթոնքին: Լիմի նրա կողմից վերածնված հոգեւոր-կրթական հաստատությունը իր գործունեությունը շարունակել է նաեւ 18-19-րդ դարերում:

Հարուստ ԿՐԻՍՏՈՆՅԱՆ Մանկավարժ. գիտ. քննադատ

ԻՆՉՊԵՍ ԿԱՐԴԱԼ ԱՍԿԱԾԱԾՈՒՆՉԸ

Սկզբը էջ 3

Իսկ նա պատասխանեց. «Բայց այն մշտապես այսպէս է եղել»: Արթուրյան, եւ ահա վախճակ երազ էր:

Արթուր մենք չպետք է արձագանքենք Ս. Գրքի ներկայությանը ճիշտ նույն զարմանքով, որպիսիք էին ինչպէս գործողության նույն զգացումով, որի փորձառությունն ունեցաւ նա իմ երազում: Ս. Գրքում բազմաթիվ սեփական գոյություն ունեն, որոնք մենք դեռեւս չենք մտել, եւ դեռեւս շատ բաներ կան ուսումնասիրելու:

2) Եթե հնագիտությունը նշանակում է զարմանք, ապա այն նշանակում է նաեւ ունեցնողներ: Իրականում այսպէս է գրանցում հնագիտական լեզուն: Դժբախտաբար եւ լատիներէն բառացի նշանակությունը՝ լսել: Դժբախտաբար

տուրքում այն է, որ մեզինք շատերն ավելի լավ են խոսելու մեջ, քան լսելու: «Գուն Շուռ»-ում, որին ես մեծ խանդավառությամբ ուղղորդվում եմ իմ ուսանողական օրերին, պատահում էր դեպք լավագույնս համարձակվել էր ինքնուրույն ուսանող-փորձությունը: Հետախուսող զանգահարում է, եւ անմիջապէս վերցնում է լեզուստը: «Լսում եմ»: Ապա բացականցում է. «Լսում եմ, լսում եմ», եւ նրա ձայնը բարձրանում է. «Ո՛վ է խոսում: Ես չեմ կարողանում ձեզ լսել: Ո՛վ է խոսում»: Մյուս ձայնից մի ձայն ասում է. «Դուք եք խոսում»: «Ահ, պատասխանում է նա՝ վայր դնելով ընկալուչը՝ եւ կարծում եմ, որ ձայնը հարազատ էր»:

Եթե մենք ուզում ենք «սուրբգրային միտք»՝ ձեռք բերել, նախնական արաջին պատճառներից մեկը խոսելը դառնում է: Երբ մենք մտնենք ավանդական ձեռքով հարդարված մի ուղղափառ եկեղեցի եւ նայենք խորանին, կտեսնենք Աստվածամոր պատկերը՝ ձեռքերը դեպի երկինք բարձրացրած, սուրբգրային հնագույն աղոթածանոթ պատկերը՝ ձեռքերը հետեւում են նաեւ այսօր: Այսպէս պետք է լինի նաեւ մեր վերաբերմունքը դեպի Ս. Գիրքը՝ վերաբերմունք բացառապէս մեր ձեռքերը անտեսանելիորեն ձգված դեպի երկինք:

Երբ կարդում ենք մեր Աստվածաշունչը, մենք պետք է կենդանիորեն մեզ երանելի Սուրբ Կույսի այս ձեռքով, որով մենք շատերը հետեւում են նաեւ այսօր: Այսպէս պետք է լինի նաեւ մեր վերաբերմունքը դեպի Ս. Գիրքը՝ վերաբերմունք բացառապէս մեր ձեռքերը անտեսանելիորեն ձգված դեպի երկինք:

Երբ կարդում ենք մեր Աստվածաշունչը, մենք պետք է կենդանիորեն մեզ երանելի Սուրբ Կույսի այս ձեռքով, որով մենք շատերը հետեւում են նաեւ այսօր: Այսպէս պետք է լինի նաեւ մեր վերաբերմունքը դեպի Ս. Գիրքը՝ վերաբերմունք բացառապէս մեր ձեռքերը անտեսանելիորեն ձգված դեպի երկինք:

ճանով մենք է, որ լսում է: Ավետարան ժամանակ լսելով հրեշտակին՝ նա պատասխանում է հնագիտությամբ. «Թող քո խոսքի համաձայն լինի ինձ» (Գով. Ա 38): Եթե նա նախ չլսեր Աստծո խոսքը եւ հոգեւորապէս չընդուներ իր արտում, ապա նա երբեք Աստծո խոսքը մարմնապէս չէր կրի իր որովայնում: Ավետարանի ամբողջ պատմության ընթացքում ընկալունակ ունեցողությունը շարունակվում է լինել նրա կենցաղը: Քրիստոսի ծննդյան ժամանակ՝ մոգերի երկրապաշտությունից հետո, «Մարիամն այս բոլոր ավանդները պահում էր իր մեջ եւ իր արտում խորհում» (Գով. Բ 19): Լսելու կենսական նշանակությունը մասնաշեղծված է նաեւ Ս. Գրքում՝ Գալիլայի Կաննա քաղաքի հար-

սանեկան խրախմանքի ժամանակ Աստվածամորի վերագրված վերջին խոսքերում. «Ինչ որ ձեզ ասի, արեք» (Հով. Բ 5), նա ասում է ծառայողներին եւ մեզին յուրաքանչյուրին:

Այս բոլորի մեջ Սուրբ Կույսը ծառայում է որպէս հայելի եւ քրիստոնէյայի համար ավանդաշնչյան ապրող սրբապատկեր: Լսելով Աստծո խոսքը մենք պետք է լինենք նրա նման, խորհրդածե՛ք, պահենք այս բոլոր երեւոյթները մեր արտերում եւ անենք այն ամենը, ինչ Աստված ասում է մեզ: Մենք պետք է հնագիտությամբ լսենք, երբ Աստված է խոսում:

Հարուստ ԿՐԻՍՏՈՆՅԱՆ

Անգլերենից թարգմանեց Բագրատ ԳԱՆՏՅԱՆԸ

ՀԱՅ ՄԻՋՆԱԴԱՐՅԱՆ
ԱՐԿԵՍՏԻ ԵՐԱԽՏԱԿՈՐԸ

ԼԻԳԻԱ ԴՈՒՌՆՈՎՈ

Հայդաբադի շրջանում ալյուրի և հացի պակասը, որն առկա է միջինաստիական կերպարվեստով, ունի մի քանի նմանություններ, որոնցից մեկն է Լիդիա Ալեքսանդրովնա Դուրնովնոն:

Այսօր երբ նրա մտից անցել է շուրջ 40 տարի. հարկ է եւ անհրաժեշտ վիճակագրական անալիտորներն զգեստիսի նրա՝ հայ արվեստին մասնագետ անտարազեկի եզակի արվածը: Պատմական նման հեռանկարում զիջականի կերպարը տվորարար ուղարկվում է յո յոջ փաստական չափերով՝ տառեց հեռանկարն ընդունված կաղաղարների եւ. որ-նա էլ զգրմանից բխլ, նուս եւ ղանց հեկոնդդերին ընդուս այն հնչյուններին, երբ սխական արանի ծավալը սեծաղանկու սխուր մայ-նորայքս փորո է արվում նմանա-ցին խաղորդին փաստալ:

Սակայան մինչև մեր արվեստի
դասամուրթյան մեջ Լ. Դուռնովիչի
մեղքերման անդրադարձնալը՝ փո-
ռնեմ փոքին մանրամասն, բան ե-
ղի է մինչև այժմ, անդրադարձա-
լու կյանքի ուղուն:

Ծնվել է 1885 թ. մայիսի 1-ին Սմոլենսկի նահանգի Լուդովկա իշխանական մարզում գեղով հայրա-
նախ կալվածաժողովում: Հայրը՝ Է. Դու-
դովեդ, սերում էր ազնվաստեղի,
սակայն սնանկացած ընտանիքի
նա ազգակիցներից մեկն էլի-
նանը 3 ի կառավարման շրջանում
էր է մտնի գործեր նախարար:
Նրա Դուդովիչի անունը որոշե-
աբանակ հետխախտված տախճա-
նակով, նույնիսկ իրականակում էր
լուսինային շրջանի դրոշմական
ստանդարտի դասագրքում, մայրը,
մեղքիս վախճանում է անունս
սուս վկայականում, հոգաբարի
նույնիսկ էր:

Գեորգիոս դասանելույրսն սարհ-
մերիկ Լ. Գուրնիկի մոտ ի հայտ
եմ գալիս գեղեցիկարչայրսն համ-
բեղ աեր ու ընթրեանալույրսնմեր:
Գիլի զիմանալան արարեղի ոն-
աղեմն Սովինեանոս ի պարսման
ման գեղարվեստական մասնավոր
իլի դոյրոց ու պտոմ նկարչայրսն
կասեր չալ. գեղանկարչական դաս-
մերն կասաւ, որմն նորական
նորաւորայրոյն եւ ընծեանոմ նրան
904 թ. ցնայլ Պետրոսը ու ըն-
ուովկոյն Քեստմոնի՝ կանանց
արմազայն դարցնորացմեր: Սա-
յակն նոյն թվականին սկիզբ ա-

ռած ռուս-հայդոնական դաշերազնն
իր ուղղումներն է մեզնում նրա ծրա-

գերմ. նա գրության ոլորտի դաս-
նիքացներ է անցնում եւ 1905 թվա-
կանին սկսում ուսմանն առնալ
Լոսանոյ Ինստիտ (յուրաքանչեւ
«Գաւառական համա» արձայն
եւ ուսկա կրեմնակոյն(եր)ով: Այն
նոյնը, որ երեսարդ արշկան սփ-
նում է ընդհանր բեսուծեկան դա-
ւորակցներն ու սկսելն ուսմանն
այն, ոչ միայն տուր եր հայրենակ-
րոյրայն, այլեւ ունեցնիկական
ոլորտիւմ. քանակ եր զինակոչիկ
եր նաւամբ, որը հնետայրում մա-
նեցիկ երկ ժամանակ զոկում է

Պատահածից հետո վերադա-
նալով Պետերբուրգ Լիլիա Ալե-
քսանդրովնան սկսում է նույնպե-
սովա՝ ու ջանադարաբ խորանա
գիտելիներն մեջ, որով ամհառե-
ցի ինչ միջնադարի արվեստը գրադե-
լու համար։ Գեղ չախարած քեսու-
նելանց հղարդերացիները ընդունվում
է Արկսանդրի արտիստիկանն ընկե-
րության գեղարվեստական դպրոց,
որն ու իմանալին ուսումնական հոյրոց
է ինն ռուսական մոնումենտալ ու
խառցույթային գեղանկարչության
հիմնները։ Այդպես է Դ. Դոմոնովի
հիմնադրել միտքը չի գոհանում է
նրա՜վով, կերպարակցի ռուսոմոդայան
բացահայտումն խորն ու լավանկրո-
նանի գիտելիներն ստանալու ձգսմունք
միան հանում է Գեղարվեստի ռեսու-
րսան իմասից։ Որից հետո նաև ա-
պոլիտհանուրա, աղյա անցնում է
Պետերբուրգի համալսարանի հիմ-
նախնայական բաժնի ոչ կարևոր։

1921 թ., որդես գիտախառնող,
Ռոմանովոն աշխատանքի է անցնում

Ռուսական քանդաքանում, միասնական աշխատանքները համաձայնում Արգելի դաժանության ինժեներացիայի, իսկ որդեղե իմն ռուսական գեղանկարչության մասնագետ՝ նաեւ Նյուրպակով Եւստրապիկի ակադեմիայում։ Հին ռուսական գեղանկարչությանը որդեղե քր գիտական նախապատրաստումը իմնականապէս առաջադիւր, Դոմոնովըն հանգում է այն ընդհանուր հետաքննարկումից, որ կար հանրային մեծ սեփական գեղանկարչության ազգային ժառանգության հանդեպ։ Նմանօրինակ հետաքննարկումը սկսվում է 20-րդ դարի 10-ական թվականներից, երբ սրբապետականի՝ ավելի ուն շրջանի վերականգնումից մարմնաւ աշխատանքներ կրկին բացահայտում են ռուսական գեղանկարի որդեղե բարձրագոյն հայեցողական փաստ։

Այդ «քաջահայտուն» հեղաշջւո՛ւմ է մցնցում մահէ ռուսական կաճակահայտարար մը, ինն դաս-կեճագրոյթան դրոյցի վիժարեն աստղարեւ են զալիս հեճագոտընը, որոնց խնդիրն էր ուսումնասիրել այդ արեւնի գեղարեւակաճակ կող-ը, իսկ ձեռի էր ոճի վերոժոճմեն-ը, կասարել յորահմայոյր հուճար-ձանի արեւիցիոյան էր առանձին դրոյցոյնի կալիքիկալիսան:

Արվեստաբան գիտնականների այս նոր միտումներում իր բազմազան ողջ հետաքրքրություններով եւ ստեղծագործական մեքողներով հառնում է եւ Լ. Դուռնովի գործունեությունը:

20-ական քվականներին մասնավորվել է միջնադարյան գեղանկարչության նուստրանների նմանահանություն մոր խիստ գիտական ներհանում էր դաստասում աշակերտների մի խումբ, որոնց նմանակները կարելի էր հիմնականում մեծարժեք ունենակության փաստագրական դաստասների մի մեծ հավաքում, որի իր հիմնական հեղինակը գտնվում էր հայկական Տեղակայության Բանաճարների Էկոնոմիկայում։ Իսկ Նովոդոլի և Պակոյի, Չեխովովի և Սոնյեկովի, Պոդոլյան և Կիեվի, Ֆերոդոմովյան և որիսայլ փաների ունենակներն են։ Երկրորդ նմանահանությունների արժեքն առավել որոշակի է դառնում Հայկական մեծ դաստասով ավարտվել են, երբ դարձվում է, որ շատ ունենակներն ունենակվել են, և այսպիսով դրանց մասին կարելի է դաստասագրել։

սել միայն Դուռնովոյի ղեկավարու
բյանք ստեղծված փաստագրական
դասճենների հիման վրա:

Հենց այդ տարիներին էլ նա գրում է մի շարք արժեքավոր ուսումնասիրություններ՝ հին ռուսական որմնանկարների եւ դրանց դասճեմահամաճառների մասին:

Սալայն 1929 թվականին Գոռ նովոյի պրլ խխս արդյունավեւ գործունեությունը ընդխախւ է։ Իւ ազնվական ծագման դաւաճառով նրան ազատու են գրադեցրաւ հախսիխին բոլոր աշխատանքն էրից։ Միայն հնարավորություն է աշվուս դայճանագրալին կարգով աշխատանքներ հայրալքյելու դ ղեղել ալ աշրխերին նրա խնամիլ սակ էր նաւե ծերացաճ հայրը։ Իսկ 1934 թ. Կիրովի տղանությունից հե-

ենճենը է անում տ դասրասում քի
հանք ապակիհհհհհհ: Սակայն այժմ
հավիվի «ժողովարկվալ» մանա-
գեկի՝ քրացական արկեսապիտո-
քյան միջր զլաղալորող Ղ. Չորի-
նաւիլիին չի հանդգնում: Այդ ծա-
ւանակ Կուրոնդիի քիճիպից ա-
պակիհհհհհհ իրենց ուսուցիչ խոր
վիճակի մաթին տեղեկացնում են
Հայասանի կերտարկեսի քանդա-
ւանի (Հայասանի ազգային դու-
կիտարսի) հօրեն Ռուբեն Դրա-
դյանին, եւ ռուսով Լիլիա Լիկե-
սանդրովնան հրավեր է ասնում
աշխատելու Հայասանի մայր քա-
ղաքում հայկական ունճանքի-
ների դասնեններն սեղծելու հա-
մար:

1937 թիվն էր: Իհարկե Ռ. Գրամ-
ոյանն իրադես լուսկերագնում էր

սո, որդեհարակա՛ն ականցի հաճա՛ն
կրկի՛ն իր անբարեկե՛սն ազգա՛նով
դու՛սնաճով նրա՛ն երե՛ք տաճո՛ւ ան
ու՛րեն ե՛կ Տոփրո՛ւ գրկե՛լով հե՛սազ
յա՛ւն Մոսկվա եւ Պետերբուրգ քա՛ն
դը՛հներու՛ն աղբի՛րն իրա՛կուցի՛ց
Տոփրո՛ւն նրա՛ն որոնք զի՛սաբա՛ն
սողի, քնդո՛ւնու՛ն ե՛ն աշխատանքի՛
սեղի քանգա՛րաճու՛ն, ու՛ր են ի՛նճա՛
կա՛նուն սխո՛ղած եւ կա՛տարե՛լ զա՛
նա՛կա՛ն փոքա՛րդո՛րքովննե՛ք:

Սակայն ավարտվում է ախտի ժամկետը, եւ դեֆէքտը մնաւ այն մասին, երբ որեւէ է աւորելու եւ ինչպէս դիտել գրադրի հետագայում մայրախաղաքի հետ: Այն սահմանները, երբ սխալված էր դաշնաւորակ լարգոյ ախտի, նրան հրապարակում էր Վրաստան: Նա այսօր նորմալացման մի շարք մաս:

այն վսանգը, որին կարող էր ենթարկվել՝ հրավիրելով Դոնոմոլոյին: Սա կայն մա մանե հրաշալի հասկանում էր. քն մնաե խոսեր միջնադարագնե ինչ տնոնիզ ոգոս ոլիս էր. բեր Հայասանին եւ առաջին հերթին ամենեւին չուսումնասիրված այնոլիսի բնագավառին, ինչոլիսին էր մոնոմալսել գելալակար:

Եվ ահա 1937 թվականին Գուրնովոն զալիս է Հայաստան եւ յոմնացյալ կյանքի 25 տարին անկացնում այստեղ: Այդ ընթացքում նա այնքան բաժն է անում, որքան կարող էր արդյունավետ աշխատող մի ողջ ինքնահոստ:

Շարունակելի

Իրինա ԴՐԱՄՊՅԱՆ
Արվեստագիտության դոկտոր

ԼՈՒՅՄ՝ ԾԵԿԱԾ ԳՈՒՅՆԵՐԻՑ

2001 թ. հունիսի 16-ին էջմիածնի Ս. Արք.
դյանի անվան բանգարանում բացվեց գեղա-
նակչի Գեորգի Թովմայանի ստեղծագործու-
թյունների «Հավաքի կանթեղներ» խորագրի
կրող անհատական ցուցահանդեսը: Այն յուր-
սեպակ մի բանալի է՝ հասկանալու գեղան-

Կարչի արվեստի խորհուրդը:

Նրա «Հաղորդական», «Բջնի. Սր. Ասվա-
ծածին եկեղեցին», «Թիֆլիս. Սր. Գեորգ եկե-
ղեցին», «Լոռի բերդ», «Ամանահին վանքը» եւ
ցուցարարությունում Տեղ գտած գործերի ցա-
սերը լիարժեք դասկերացում են չալիս գեղա-
նկարչի անհասականության, նրա հոգեւոր
աշխարհի խտրության, վարքեւության եւ հայ-
կական բնակարի դասկերացում գործում ունե-
ցած վերաբերմունքի մասին:

Արվեստագետի կյանքի եւ արվեստի բոլոր հաջողությունները լայնամակուրված են Լոռվա անկրկնելի բնությամբ ու այդ բնաշխարհի ճարկանցով:

Ակադի անդձագործության մեջ առանձնակի է անդրադարձնում Հայաստանի վարենիքի եւ եկեղեցիներին: Եւ վարենիքին եւ կարողանում դադարանել շինության ու բնադասակերի երկխոսության անդրադակաւորութունը չկորցնելով դադար սացակա հոգակորութունը: Դա հաճում է մաւ սեղծագործութուններում աղակ մարակալմութունը («Եղեւեանի կադույս ծաղակամով», «Ոսկեղենիկ», «Կեչինիքի անասուն», «Կեչինիքի դուրակ», «Սեւան», «Իրկանանում է») չի կարող դադարակալմա գզգանմանն չառաքանել դիտողի մոտ:

Գույնը մեզադուս գլխավորն է գեղանկար-
չի համար: Գունագեղ ներկադնակը նկարչի
ստեղծագործությունների հուզական արտահայ-

ՏՈԼՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻԻՄԲՆ Է:

9. Թովմասյանի՝ ազգային արժեքների նկատմամբ ունեցած մեծ սերը լավագույնս արտահայտված է նրա եկեղեցիների եւ վանքերի ղափկեցման մեջ:

Արեւի լուսադաշկերն ասես իր բոլոր նրբ-
րանցներով շարալուծվում է գույների ուրա-
յուն, ողողվում ծիրանից, կապույտով, մուգ
դեղինով եւ վառ երկնազույնով եւ սպիտակ
«խումաղի վամբը», «խորակեր», «Չաղաղափ
վամբը», «Ուրանա», «Ախթալայի վամբը» եւ
ուրիշ բազ զործերի մանկերեսին:

9. Թովմասյանի արվեստը նման է մայր հողում աճած ծառի, որի արմատները խորն են, եւ որը մեծապէս ծաղկում է ու դնուղ սալիս: Ակարիքը կարծես հրճվում է կամօր ու կաղապոյ, դիզի ու երկնագոյն սեպիւնեով եւ մեզ հաղորդում իր հրճաւոր:

9. ԹՈՎՃԱՅԱՆԻ ԼՎԱԳԱՅԻՆ աշխատանքներում իշխում է լույսը, գույներից ծնված լույսը ջիջք, մառու: Գույնի այն որակը, որից լույս է ծառագալում, բնորոշ է մեր մանրանկարչությանը: Իսկ այն սեանակում է, որ նկարիչը գալիս է իր արմատներից:

Համլէտ ՀԱՏԻՅԱՆ
Նկարիչ, Վանաձորի թէսական
մանկավարժական ինստիտուտի դասախոս

«ՄԻՐՈՒ ՄՈԼՈՐԱԿԻ»
հարցը

.....
Էջի լուսաստիաբանություն՝ ԱՆՆԱ ԱԼՈՅԱՆ

ԳՈՒԳԱՐԱՅԻ ԹԵՄՈՒՄ ՎԵՐԱԾԾՎԵՅ 6-7-ՐԴ ԴԱՐԻ Ս. ԳԵՎՈՐԳ ԵԿԵՂԵՅՈՒՆ

Գուգարաց թեմի Սոփիական երջանի Արքեպիսկոպոս (Գուգարացի) գյուղում օրերս գերազանցող Ս. Սեդուհի Եպիսկոպոս Չուլյանի ծնունդի և թեմի հոգեւոր ղեկավարման 1700-ամյակը պատվով և հարգանքով նշվելու նպատակով 6-7-րդ դարի Ս. Գեւորգ գոթիկ եկեղեցին:

Բարեբաղ, որն իր վրա էր վերցրել նորոգչական աշխատանքի ողջ ծախսերը, ցանկացած մեկին անհայտ: Ծրագիրը կյանքի կոչվեց «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի անմիջական հսկողությամբ: Ընդհարարական աշխատանքներն անհամաձայնությամբ իրականացրեց Սոփիական եկեղեցական խորհուրդը:

Սկզբից Լամբարյանը: Հարկ է նշել, որ գյուղի ամբողջությամբ վերաբնակեցված է Արքեպիսկոպոսի արքեպիսկոպոսից ներգաղթած մեր հայրենակիցներով:

Արքեպիսկոպոսի իր ղեկավարման ներքո մեր ազգային եւ հոգեւոր արժեքներին: Արքեպիսկոպոս, Ամենայն Հայոց հայրապետի օրհնությունը ու բարի մաղթանքներ փոխանցելով հավատացյալներին, իր երախտագիտությունը հայտնեց բարեբաղին եւ հիմնադրամի պատասխանատվությունը:

Արարողության իրենց մասնակցությունը:

թյուն էին բերել հիմնադրամի նախագահը, մարգարի իշխանության ներկայացուցիչները, Սոփիական երջանի հայրենակիցները ու համայնքի ղեկավարության պատասխանատու արքեպիսկոպոսը:

Այս իրադարձությունը գյուղի հավատացյալներին ժողովրդի համար ցնծության ու բերկրանքի, հույսի ու հավատի վերաբերման մի հիմնական առիթ էր:

Մաղթենք, որ նորակառույց եկեղեցին իր շուրջը համայնքի բոլոր հայրերի հավատալով բնակչությանը եւ հեռու դահլիճ օտարամուտ աղանդավորական շարժումներին:

Մանվել ՄԻՎԱԾՅԱՆ

ԽՈՍՔ ԵՐԱՄԻՏԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ

Այսօր, երբ ողջ աշխարհի հայությունը տոնում է Հայաստանում իրիստոնեության ընդունման 1700-ամյակը, վիստալությունը եւս անմասն չի մնում իր ուժերը մեղմեցնելու հոբելյանական շարժառնային շրջանում...

Վրաստանում հայապատկանության սուրբ գործուն աշխատանքները իրենց կատարում են Սոփիական եկեղեցին:

Տակաբանական օր էր ինձ համար, երբ առաջարկեցին իմ երեխաներին հաճախել Թիֆլիսի Սուրբ Գևորգ եկեղեցուն կից գործող Սուրբ Եղիա մարգարեի անվան կիրակնօրյա դպրոց, որը հիմնադրվել է Վրաստանի թեմի առաջնորդ գերբ. Ս. Գեւորգ արք. Սեդուհի Եպիսկոպոսի ջանքերով: Սեդուհի Եպիսկոպոսը մեր սխալները ուղղելու եւ օրհնության հայ երեխաներին սովորելու մասնակցությունը իրենց կատարում են Սոփիական եկեղեցին:

Վրաստանում հայապատկանության սուրբ գործուն աշխատանքները իրենց կատարում են Սոփիական եկեղեցին: Սեդուհի Եպիսկոպոսը մեր սխալները ուղղելու եւ օրհնության հայ երեխաներին սովորելու մասնակցությունը իրենց կատարում են Սոփիական եկեղեցին:

Սե. Եղիա ունեցան սաները: Ամսաօրն էր իմ հուզմունքը, երբ երեխաների շուրջերից հնչեցին աղոթքներ, զարկանքներ Գևորգ Սուրբ Կույսին, ինչպես նաեւ մայրերին ծնունդի հայ ղեկավարի մեծերի Ավ. Իսահակյանի, Հ. Շիրազի, Ս. Սեդուհի եւ այլոց բանաստեղծությունները, որոնք ջերմացրին բոլորիս հոգիները:

Հանդիսությունը ներկա էին նաեւ հաճախողները, կիրակնօրյա եւ մայրաթաղի 8 հայկական դպրոցների ուսուցիչներ, Վրաստանի հայ

էի բեմ բարձրանում, հուզմունքներ սեղմում էր կոկորդս, եւ դաստիարակում էր ծաղիկ, որ անսահման եղանակով եւ կա հայ եկեղեցի, հայ դպրոց, հայ թեմ, հայ բարձր, այսինքն հայ շուրջը ու ղեկ... Այնուհետեւ ելույթ ունեցավ Վրաստանի ղեկավար գրասենյակի ազգամիջյան հարաբերությունների բաժնի ղեկավար, Վրաստանի հայ գործերի «Վերահսկում» միությունը նախագահ Պարոն Սեդուհի, որը ողջունեց միջոցառումը իր գնահատականով խոսքով: Նա կոչ

բերեց միջոցով իմ եւ խմբի բոլոր անդամներին ծնունդի անունից մեր երախտագիտությունը ու խորհրդի վերահսկողությունը հայտնել Վրաստանի թեմի առաջնորդ գերազանցող Ս. Գեւորգ արք. Սեդուհիին, կիրակնօրյա դպրոցի ուսուցչուհի օրհորդ Ռոզա Չոխրաբյանին եւ մյուս ուսուցչուհիներին, որոնք ստանձնել են հայ մանուկներին իրենց արձանագրության վերաբերմունքով անսակահաճ ծնունդը:

Հովհաննես ԱՆԴՐԵԱՅԱՆ
Բ. ԹԻՖԼԻՍԻ

ԴՊՐԱՆՈՑԻ ՄԵԿ ՕՐԸ

«Սեանի Վազգենյան դպրոցի անունից սերունդները, որ արդեն որոշեցին հոգեւորականներ տալու, ինչպես նաեւ ժողովրդի սերունդներն են նորակառույց մեր հայրենիքի, որոնց ուսումնականությունը զուգահեռ ընթացավ մեր ժողովրդի ազատ ու անկախ ապրելու իր իրավունքը հաստատելու եւ մեր հայրենիքի վերահանդեսմանը»:

Գարեգին Բ. Կարապետյան

Հունիսի 28-ին Սեանի Վազգենյան դպրոցում տոնական զեկեղեցի մթնոլորտ էր...

Ազգի անցյալն ու ներկան միմյանց ծաղկաբույր լավագույն ավանդույթներն էլ մեծադեպ այստեղ են ստեղծվել, ինչպես այս մեկը Վազգենյան դպրոցի անունից ուսումնական շարժառնային անհատական հասկացվությունը, որն իր նախաձեռնությամբ վերածվում է մի ժամանակ հանդիսության:

Սեանի կողմից 9-րդ դարից սկսված առանձնահատուկ կյանքը մինչ 19-րդ դարն աչի էր ընկել իր վաճառական, հոգեւոր-կրթական, մշակութային հարուստ ժառանգությամբ: Սակայն, ցավով, ցարական կառավարության հայտնի «Պոլիտեկեն»-ի իր հոգեւոր ու նյութական դաժան հետեւում, 1840-ականներին ի վեր կազմավորվեց վաճառական անհատական կյանքը, իսկ խորհրդային ժամանակ առաջին ժամանակներին ոչ միայն կրկին բաժանվեցին վաճառական իրենց իսկ խոշոր կոնցենտրացիան ու ունեցվածքը կղզին վերածելով իրական անհատական, այլեւ այդ եւ հետքն առնելով կղզու ճեմարիտ «սերիան» ենթակցեցին հայաժամանակների, հոգեկան ու ֆիզիկական ոչնչացման:

Սույն է «անեն գեղեցիկ ծնունդի մեջ անդամաճարմունք Մասն կանգնեց»: Եվ կախյալ է Մասն կանգնեց, որ 1990 թվականին ինչ-ինչ առիթով կղզի այցելեց այդ սարիների Մարտիկան հայրապետական թեմի առաջնորդական փոխանորդ Գարեգին արք. Ներսիսյանը... Եվ ահա կարճ ժամանակ անց կղզին սկսեց վերագտնել իր նախկին կոչումը, սակայն նոր առիթներով: Վաճառական դարձավ, ինքնուրույն կրթական-գիտական կենտրոնի եկավ փոխարինելու համապատասխան, բայց եւ երիտասարդական աշխատանքային Վազգենյան դպրոցի ուսումնական կյանքը հազեցան հոգեւոր, կրթական ու մշակութային մթնոլորտով: Հնչեցին Ս. Առաքելով վաճառական կյանքի լուսնային լուսնի զանգերը, դասարան է մտնողներն ու մանուկները, օղորդվում ծաղկաճյուղերն ու աղոթումները հոգեւոր մեղեդիներով համեմատվում իսկական անուշադրությամբ: Կղզու «բնակավայր» Վազգենյան դպրոցից այսօր արդեն 10-12 երջանակալ է գալիս եւ իր նկատմամբ եւ ջանքեր բերում մեր հոգեւոր վերազարթոնքին:

Նրանց ընդհանուր դաստիարակություն, հոգեւոր գիտելիքների մասին փաստող լավագույն կրթական կղզիները լույս տեսած մեծաձայն սարգիսին է, որ ի մի են բերված 10 սարիների ընթացքում այստեղ ուսանած սաների կրթական, գրական ու գիտական աշխատանքները:

Ամեն սարի տոնական հանդիսությամբ բացվող ու փակվող ուսումնական սարի կղզու հարուստ ու աստվածահաճ կյանքի մի դրվագն է միայն, որին հաղորդակից ենք դառնում նաեւ մեր այդ կյանքից դուրս ապրողները: Եվ այդ մեկ օրը բավական է գաղափար կազմելու համար կղզու նոր, ապրելու ավանդույթներ ունեցող կյանքի մասին:

Ա. Ս.

ՍԱՐԻ ԱՊՐՈՒՄ ՍՈՒՐԲ ԷՄԻՆԵՆՏԻ ՍԵՎԱՆԻ ՎԱԶԳԵՆՅԱՆ ԴՊՐԱՆՈՑԻ ԴՊՐԱՆՈՑԻ ԴԱՅՏԱՐԱՐՈՒՄ Է 2001-2002 ԹՎ. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐՎԱ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆ

Դյուրանց կարող են ընդունվել միջնակարգ կրթությամբ մինչեւ 21 տարեկան անձինք, ովքեր հաջողությամբ ընդունվել են Վազգենյան դպրոցի անունից սերունդները:

1. հայոց լեզու (թվագրություն),
2. հայ ժողովրդի դաստիարակություն,
3. հայոց լեզու եւ հայ գրականություն (բանավոր),
4. ռուսաց լեզու (բանավոր),
5. անգլերեն (բանավոր),
6. երաժշտություն:

Դիմումները լրացվում են Սեանի Վազգենյան հոգեւոր դպրոցի տեղի Ս. Քաղաք արք. Վաչագանի անունով ներկայացվելով ընդհանուր փաստաթղթերով:

1. դիմում,
2. ինքնակենսագրություն,
3. միջնակարգ կրթության վկայական (աշխատանք),
4. սերտիֆիկատ բնակավայրից,
5. քննաթղի (դպրոցից),
6. երեխանի թժեկը (ՑՑԵ ձեռն),
7. զինվորական հաշվառման գրույկ,
8. լուսանկար (4x5) 2 հատ:

Դիմումները ընդունվում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, հուլիսի 9-ից մինչեւ օգոստոսի 21-ը ժամը 9.00-ից մինչեւ 15.00-ը Սայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Գեւորգյան ճեմարանի փառաբանությունում:

Բնությունները կանցկացվեն օգոստոսի 23, 24, 25-ին առավոտյան ժամը 9.00-ին, Սայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Գեւորգյան ճեմարանում:

ՍԵՎԱՆԻ ՎԱԶԳԵՆՅԱՆ
ԴՊՐԱՆՈՑԻ ԴՊՐԱՆՈՑԻ ԴԱՅՏԱՐԱՐՈՒՄ

ՔՐԻՍՏՈՆԱՆ ԱՆՈՒՄՆԵՐ
Հրեմանակ, մշակութային, լրագրական երկաթաբաթերը
Կրեմանակի՝ Սայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի
Հրեմանակի՝ Ս. Էջմիածնի Քրիստոնեական
դաստիարակության եւ փառաբանության
կենտրոն

Գլխավոր խմբագիր՝ Աստղիկ Սամբուկյան
Գրանցման վկայական՝ 624
Խմբագրության հասցեն՝

Բ. Վաղարշապատ, Ս. Գայանե
Եկեղեցի, Քրիստոնեական
դաստիարակության եւ
փառաբանության կենտրոն

Խեղափոխ՝ (0+31) 56780
Սայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի տարածքում
Սոս. Է տպագր. 16. 7. 2001 թ.
Տպահանձն՝ 2500 Գինը՝ 50 դրամ:

ԳՈՒԳԱՐԱՅԻ ԹԵՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՄԱԽԱՄԲՎՈՒՄ Է ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՅՈՒՆ ԸՆԴՈՒՄ

1700-ամյակը խորհրդանշական է համայն հայության համար ի Հայաստան եւ ի սփյուռք աշխարհի: Ամսաօրն չէ նաեւ Գուգարաց թեմը, որ հաջորդաբար կազմակերպվում են թեմական կյանքի հոգեւոր արժեքներով հարստացնող միջոցառումներ եւ յուսադրականություններ: Թեմական առաջնորդ Ս. Սեդուհի Եպիսկոպոս Չուլյանի օրհնությամբ եւ արքեպիսկոպոսի այստեղ եւ ստեղծվեց երիտասարդական լուսնային խմբակների գրասենյակ՝ նպատակ ունենալով Սայր եկեղեցու շուրջը համայնքի թեմի երիտասարդ հայություններին: Կամավոր սկզբունքով համայնքից երիտասարդներ թեմի 6 խաղաղներից:

Վաճառքից, Սոփիական, Սեփականականից, Իգնատիոսի, Դիմիտրիոսի եւ Ալեքսանդրոսի: Ազգային եկեղեցին ավելի խորիքի ճանաչելու, հոգեւոր խորհուրդներին իրադրական հաղորդակցվելու նպատակով ձգտում է ընդառնալ զավթել՝ գրասենյակը կազմակերպեց եւ ռազմապետական-դաստիարակություններ: Ս. Վահան Բախան Լազարյանը, Արմեն Բախան Լազարյանը եւ Արմեն Բախան Լազարյանը ղարկաբանություններ, ազանդություններ ու ծեսերի մասին: Ուրախալի եւ ծեսերի, թե ինչպես էին միմյանց երկինք առաքելու նրանց շուրջերից բխած շարժումներն ու աղոթքները:

Բայց սա դեռ վերջը չէր. ընտրություն կատարվեց մեր միջին հարգարկույցից հետո եւ դարձվեց, որ գրեթե բոլորը, չնայած իրենց արհիվին, հոգով ընկալում էին ուխտավոր լինելու արագան խորհուրդը: Խորհուրդն անհամաձայն չէր ընկալվել 33 եկեղեցապետ երիտասարդների միջոցով: Անհատները եւ բոլորիս ուրախությունը, փառքն ու Բիթուսի եկեղեցին համալրվեց հավատալով հոգեւորներին:

Ընդ թե ուխտն ընդունելի լինի Տիրու առաքել, եւ ծես երթն առ Աստված՝ լուսավոր...

Գուգարաց թեմի երիտասարդական լուսնային խմբակների գրասենյակ